

M. Bulgakov

Mistr a Markétka

VOLVOX GLOBATOR 2011

Mistr a Markétka / Michail Bulgakov
volvox globator 2011

Mistr a Markétka

MICHAIL BULGAKOV

Přeložila Alena Morávková

Translentions © Alena Morávková, 2011
Illustrations © Boris Jirků, 2011

ISBN 978-80-7207-798-4

ISBN 978-80-7207-982-7 (pdf)
ISBN 978-80-7207-981-0 (epub)

DVA ŽIVOTOPISY

Narodil jsem se roku 1891 v Kyjevě, studoval jsem tam a v roce 1916 jsem získal červený diplom a titul na lékařské fakultě kyjevské univerzity.

Osud tomu chtěl, že jsem dlouho neužíval ani svého titulu, ani červeného diplomu. Jednou pozdě na podzim v roce 1919 jsem napsal v noci v rozhrkaném vlaku a při světle svíčky, zastrčené do láhve od petroleje, svou první krátkou povídku. Ve městě, kam mě ten vlak zavezl, jsem ji odnesl do redakce novin. Otiskli ji. Potom jsem napsal několik fejetonů. Začátkem roku 1920 jsem pověsil svůj červený diplom na hřebík a začal jsem psát. Žil jsem v odlehlé provincii a režíroval jsem v místním divadle tři své hry. Když jsem si je později v Moskvě v roce 1923 přečetl, honem jsem je zničil. Doufám, že nikde nezůstal ani jediný exemplář.

Koncem roku 1921 jsem přijel bez peněz a bez věcí do Moskvy, abych zde už navždycky zůstal. V Moskvě jsem dlouho strádal: abych se udržel při životě, pracoval jsem jako reportér a fejetonista v novinách a začal jsem tyhle profese bez titulu a červeného diplomu nenávidět. Současně jsem začal nenávidět redaktory, nenávidím je dodnes a budu je nenávidět až do konce života.

V berlínských novinách Nakanuně (V předvečer) jsem v průběhu dvou let publikoval rozsáhlé satirické i humoristické fejetony.

Už ne ve světle svíčky, ale slabé žárovky jsem napsal knihu Zápisky na manžetách. Tu knihu ode mne odkoupilo berlínské nakladatelství Nakanuně a slíbilo, že ji vydá v květnu 1923. Ale nevydalo ji nikdy. Zpočátku mě to nesmírně rozčilovalo, pak jsem začal být lhostejný.

Napsal jsem celou řadu povídek, které byly otištěny v moskevských a leningradských časopisech.

Rok jsem psal román Bílá garda. Ten román mám nejraději ze všech svých věcí.

Moskva, říjen 1924

Jsem synem profesora kyjevské teologické akademie a narodil jsem se 3. května 1891 v Kyjevě.

V roce 1909 jsem vychodil 1. kyjevské gymnázium a v roce 1916 jsem absolvoval lékařskou fakultu kyjevské univerzity.

V letech 1916–17 jsem pracoval jako zemský lékař ve Smolenské gubernii.

V letech 1918–19 jsem žil v Kyjevě a začal se zabývat literaturou a zároveň soukromou lékařskou praxí.

V roce 1919 jsem medicínu definitivně opustil.

V roce 1920 jsem žil ve Vladikavkazu, pracoval jsem v oddělení kultury a psal první hry pro místní divadlo.

V roce 1921 jsem se přestěhoval do Moskvy.

V letech 1921–24 jsem pracoval v literárním odboru Ústředí politické výchovy a v novinách, měl jsem na starost denní zprávy a později jsem působil jako fejetonista (v listu Gudok-Pišťala a jinde). V novinách i časopisech jsem začal otiskovat první krátké povídky.

V roce 1925 byl otištěn můj román Bílá garda (v časopise Rossija) a soubor povídek Diaboliáda (nakladatelství Nědra).*

V roce 1926 Moskevské Umělecké divadlo uvedlo mou hru Dni Turbinových a v témže roce moskevské Vachtangovovo divadlo uvedlo mou hru Zojčin byt.

V roce 1928 moskevské Komorní divadlo uvedlo mou hru Purpurový ostrov.

V roce 1930 jsem byl přijat do Moskevského Uměleckého divadla jako asistent režie.

V roce 1932 Moskevské Umělecké divadlo uvedlo mou hru podle Gogola Mrtvé duše. Podílel jsem se na této inscenaci jako asistent režie.

V letech 1932–36 jsem pracoval dále jako asistent režie a po určitou dobu i jako herec v MCHAT (v roli soudce v inscenaci Klub Pickwickovců podle Dickense).

* V časopise Rossija byl otištěn 1. a 2. díl románu; 3. díl nebyl publikován, protože došlo ke zrušení časopisu.

V roce 1936 MCHAT uvedl mou hru Molière – podílel jsem se na této inscenaci jako asistent režie. V téže roce moskevské Divadlo satiry nastudovalo mou hru Ivan Vasiljevič, ale po generální zkoušce byla hra zakázána.

V roce 1936, kdy byla stažena z repertoáru moje hra Molière, jsem si podal žádost o uvolnění a byl jsem přijat do Státního akademického Velkého divadla SSSR v Moskvě jako libretista a lektor. V této funkci působím dodnes.

Pro Státní akademické Velké divadlo jsem téhož roku napsal libreto k opeře Minin a Požarskij, která se v současné době studuje za mé účasti.

V roce 1937 jsem napsal libreto k opeře Černé moře. Kromě uvedených her jsem napsal hry Útěk, Alexandr Puškin a další. Moje díla byla přeložena do francouzštiny, němčiny, italštiny, švédštiny a češtiny.

Moskva, 20. března 1937

Dovětek překladatelky

Osudná vejce, jedna z prvních ruských sci-fi novel, ještě stačila vyjít v souboru Diaboliáda (1925). Druhá, Psí srdce (1925), už z cenzurních důvodů nevyšla. Od r. 1925 až do autorovy smrti (1940) nebyla vydána žádná z jeho próz (Divadelní román, Život pana Molière a Psí srdce vyšly skoro 30 let po autorově smrti). Od r. 1928–40 vznikalo osm verzí Bulgakovova románu Mistr a Markétka, který autora proslavil v celém světě – bývá řazen k nejvýznamnějším dílům světové literatury 20. století. Vyšel časopisecky až r. 1967. Podobný osud stihl Bulgakovovy hry – většinou byly zakázány hned po premiéře, anebo se uvedení vůbec nedočkaly.

U nás vyšel román Mistr a Markétka v r. 1969 (Odeon) v úplném znění ještě dřív než v autorově vlasti (několik rozdílných překladatelských řešení v jednotlivých vydáních vyplynulo z porovnávání rozdílných předloh, původně čerpaných z autorova archívu.

KNIHA 1

„Nu dobrá, a kdos ty?“
„Té síly díl jsem já,
jež chtějí vždy páchat zlo
vždy dobro vykoná.“

(Goethe: Faust)*

* Překlad O. Fischera.

1

Nikdy se nepouštějte do řeči s neznámými lidmi

V nezvykle dusném jarním podvečeru se vynořili na Patriarchových rybnících dva muži. První byl asi čtyřicátník malé postavy v šedavém obleku, vykrmený proplešatělý brunet. V ruce žmolal kvalitní klobouk smáčkнутý na placku a jeho hladce vyholený obličej rámovaly nepřirozeně velké brýle s černou kostěnou obroučkou. Druhý byl ramenatý, nazrzlý, střapatý mládenec v kostkované čepici posunuté do týla, v pestré košili, bílých pomačkaných kalhotách a černých sandálech.

První nebyl nikdo jiný než Michail Alexandrovič Berlioz, redaktor objemného literárního časopisu a předseda výboru jedné z největších moskevských literárních organizací, krátce zvané MASOLIT (Masová organizace literátů), jeho mladý průvodce pak básník Ivan Nikolajevič Potápka, píšící pod pseudonymem Bezprizorný.

Sotva zapadli do stínu nesměle rašících lip, vrhli se nejdřív k pestrě pomalovanému stánku s nápisem „Pivo, limonáda“.

Ach ano, zde musíme upozornit na první zvláštnost toho neblahého májového večera. Nejen kolem stánku, ale dokonce ani v celé aleji, která vedla souběžně s Malou Bronnou, nebylo živé duše. V době, kdy se zdálo, že člověk doslova nemůže dýchat, a kdy slunce po tom, co rozžhavilo Moskvu, se kutálelo v suchém bezvlažném kouřmu kamsi za Sadový okruh, nikdo nepřišel pod lípy a nesedl si na lavičku; alej byla liduprázdná.

„Jednu minerálku,“ požádal Berlioz.

„Minerálka není,“ odsekla bůhvíproč uraženě prodávčka.

„A pivo máte?“ zasípal Bezprizorný.

„Pivo přivezou kvečeru,“ odbyla ho žena.

„A co tedy máte?“ zajímal se Berlioz.

„Oranžádu, ale je teplá,“ řekla žena.

„Proboha, sem s ní!“

Oranžáda se bohatě, žlutě rozpěnila a ve vzduchu to zavonělo jako v kadeřnictví. Literáti se napili a hned začali škytat. Zaplatili a uvelebili se na lavičce čelem k rybníku a zády k Malé Bronné.

Vtom se přihodila druhá zvláštnost, která se týkala výhradně Berlioze. Naráz přestal škytat, srdce se mu rozbušilo a na okamžik se kamsi propadlo. Po chvílce se vrátilo na místo, ale jako by se v něm uhnízdila jakási tupá jehla. Navíc Berlioz pocítil bezdůvodný, ale natolik hrozný strach, že by nejraději vzal nohy na ramena a pelášil z Patriarchových rybníků.

Smutně se rozhlédl kolem; nechápal, co ho tak poděsilo. Zbledlý si utřel kapesníkem čelo a mudroval: Co se to se mnou děje? To se mi ještě nestalo. Srdce zlobí... Asi jsem přetažený... Nejspíš je nejvyšší čas na všechno se vykašlat a marš do Kislovodsku...

Vtom zpozoroval, jak mu před očima houstne rozžhavený vzduch a z něho se vynořuje muž podivného vzezření, jakoby utkaný ze vzdušných par. Na malé hlavě měl posazenou žokejskou čapku a byl oblečený do krátkého průsvitného kostkovaného sáčka... Neznámý měřil sáh, ale byl úzký v ramenou a neuvěřitelně hubený, a tvářil se – uštěpačně.

Berliozův život plynul klidně a spořádaně, takže redaktor nebyl na neobyčejné jevy zvyklý. Zbledl ještě víc, vytřeštil oči a zmateně si pomyslel: Není možná!

Ale bohužel bylo to tak. Dlouhý průhledný muž se před ním kymácel ze strany na stranu a nedotýkal se přitom země.

Berlioz zděšením zavřel oči. Když je znovu otevřel, uviděl, že je po všem. Přelud se rozptýlil, kostkovaný chlapík zmizel a současně tupá jehla vyklouzla ze srdce.

„Fuj tajksl!“ ulevil si. „Představ si, Ivane, div mě z toho horka neranila mrtvice! Dokonce jsem měl něco jako halucinaci...“ Pokusil se usmát, ale jeho oči do-